

Razvoj gorskega reševanja v Grintovcih

Prispevek k jubileju Gorske reševalne službe, 1. del

Besedilo: France Malešič

Kako je Spruk preskušal svojega vodenca, Bôs pil gamsovo kri in kako so pohiteli ustanovitelji prvih dveh podružnic SPD

Najstarejše nesreče

Gore, mogočne in visoke, so s svojim skrivnostnim svetom stoletja odbijale in hkrati vabile ljudi, vajene varnih dolin. V njihovih strminah so prežale zveri in druge nevarnosti, ovijale so jih strašljive zgodbe, pravlјice in bajke. Le malokdo si je drznil tja gor.

In vendar nam arheološke in druge ugotovitve zadnjih let nedvomno potrjujejo, da so se staroselci mudili tamkaj že v bronasti dobi. V 6. stoletju so v gorah celo prebivali ljudje, ki so jih naši predniki poimenovali dovje (divje) može. Od njih so se naučili marsičesa in sami začeli »planovati« po njihovih starodavnih planinah.

Najstarejši podatki o nesrečah v gorah se začnajo z dvema pastiricama, ki sta pred petsto ali več leti zmrznili v snežnem viharju na Dolgi njivi, ter grajsko hčerjo Elizabeto Thurn, ki jo je 1572. leta na Starem gradu ubila strela. Pred več kot dvestopetdesetimi leti je v današnjem Srobotnem na pobočju Menine velik snežni plaz podsul tamkajšnjega kmeta z družino in živino vred.

Obiski gora so bili izredno redki, vendar so lovci, pastirji in divji lovci obrali vsa gorska zakotja, po dolinah pa so si svoj trdi kruh služili drvarji in oglarji. Domačini so precej pred prvimi planinci prišli na vse najvišje vrhove.

Prvi gorski vodnik Spruk

Leta 1564 je Kamniško Bistrico kot prvi znani turist obiskal deželni knez nadvojvoda Karel II. Na lovu in pri vodenju se je proslavil lovec Lenart Spruk z Gozda. Njegov potomec lovec Spruk pa velja za prvega pravega in nič manj slavnega gorskega vodnika. Leta 1792 je svojega vodenca Franca Hohenwarta, naravoslovca in kasnejšega soustanovitelja ljubljanskega muzeja, najprej preskusil na naravnem mostu Prédaslju. Mladenič je potreboval celo uro, da se je okorajžil in se znebil vrtočlave, in je potem z vodnikoma prišel kot prvi turist na vrh Planjave. Med potjo sta ga vodnika učila, kako naj hodi, uporablja palico in celo kramžarje (dereze), sestop pa je trajal še danes komaj verjetno uro. Vse to mu je pomagalo, da je dve leti kasneje prišel kot prvi na Mangart, čeprav ga je tamkajšnji vodnik pustil kar samega.

Ljudje so se že v nekdanjih časih zavedali nevarnosti gora, vendar jih je življenje prisililo, da so se spuščali v nevarnost. Na marsikatero njihovo nesrečo spominja le še ohranjeno krajevno ime. V stiski so si že tedaj poskušali pomagati. Priskočili so sopotniki, pogrešane so šli iskat sorodniki in na pomoč poklicali ljudi, ki so najbolj poznali gorski svet. Že od nekdaj so se zavedali, da ne bodo mogli drug brez drugega. Skupaj so opravljali marsikatero izredno zahtevno in celo nevarno delo, na primer pri »tvaki«, kot še danes imenujejo skupinsko pastirsko delo na Veliki planini, in pri plavljenju lesa po Kamniški Bistrici, kjer je sodelovalo po sto domačinov. To kaže, da so bili vsakakor sposobni tudi težavnejšega iskanja in reševanja.

V ljudskem izročilu je ohranjen spomin na prvo zahtevno reševanje, ko je 2. marca 1852 snežni plaz zastul hišo s tremi ljudmi na Planini 7, na vzhodni strani Velike planine (pod sedanjimi Marjaninimi njivami). Pri iskanju so sodelovali sovaščani iz gojske župnije. Dva zasuta so našli po šestih, tretjo šele po devetih dneh.

V naslednjem obdobju je bilo precej nesreč domačinov, turističnih pa še ni bilo. Prvi znani reševalci so bili Frischaufovi vodniki Matija in Valentin Uršič (ki sta še s ponosom pripovedovala, da sta rokovnjaškega rodu) in za njima gorska vodnika Lovrenc Potočnik in Miha Uršič.

Drzni plezalec in reševalec Valentin Slatnar – Bôsov Tine

Osrednja osebnost pa je bil dolga leta Valentin Slatnar – Bôsov Tine, nekdanji divji lovec, ki je potem postal strog lovski čuvaj. Tega drznega ple-

Valentin Slatnar – Bôsov Tine, notar Karol Schmidinger in Andrej Uršič – Tinačov Andrej leta 1902 (arhiv Vlasta Kopača)

zalca, ki je bil prepričan, da mu v gorah nikdar ne spodleti zato, ker pije gamsovo kri, še danes ovijajo srhljive zgodbe in vprašanje, ali je bil ustreljeni divji lovec res njegov sin.

Razmere ob ustanovitvi Slovenskega planinskega društva niso bile rožnate. Ni šlo le za spoznavanje domačih vrhov, ampak tudi za ohranitev slovenskega značaja gora. V dramatičnih okoliščinah sta že takoj leta 1893 nastali Kamniška, to je prva podružnica SPD, in druga, Savinjska podružnica. Takrat so se posebej izkazali zavedni Ivan Luznar, bojeviti Miha Kos s piparskim imenom Keber in njegov pobratim na savinjski strani Fran Kocbek. Luznar je 17. julija 1893 sporočil SPD in prav tako v Kamnik in še Kocbeku, da nameravajo nemškutarji označiti planinske poti. Kamničani so že po dveh dneh ustanovili prvo podružnico SPD, Kocbek pa je najprej pohitel z markiranjem in 28. avgusta ustanovil Savinjsko podružnico. Niti danes se ne bi mogli odrezati hitreje in bolje. Nova ugotovljena dejstva so izredno pomembna za našo planinsko in s tem tudi kulturno zgodovino.

Prve hude turistične nesreče

Leta 1895 je se zgodila prva turistična nesreča s srečnim koncem. Iz robne zevi pod Planjavo je Hermanna Wunderlicha rešil Ivan Luznar s pomočniki.

V času, ko je bila v Kranjski Gori leta 1912 ustanovljena prva Rešilna postaja in s tem tudi slovenska Gorska reševalna služba, so v gorah nad Kamnikom ob vsaki nesreči še vedno poklicali Bôsa in njegove lovce ali pa gorskega vodnika Franca Prelesnika. Sodelovali so pri reševanju Janca Petriča leta 1913 z Ledenika pod Skuto. Poleg njih so ga reševali tudi vodniki iz Kokre in Jezerškega, še posebej pa 74-letni gorski vodnik Blaž Plaznik iz Solčave.

Prav zanesljivost teh in drugih domačinov je glavni vzrok, da še ni bilo tolikšne potrebe, da bi tudi v Grintovcih že pred prvo svetovno vojno posebej organizirali reševalno službo.

Na gorskih čevljih vam bomo ugodno naredili nov gumijast (vibrant) podplat. Čevljarstvo, Slovenska 30, Ljubljana. Telefon: 041-325-432

Med prvo svetovno vojno so bile Kamniško-Savinjske Alpe v zaledju in je bil v njih živahen turistični obisk. S tem je SPD vsaj malo zmanjšalo denarno stisko in se ohranilo. Po vojni pa je vse sile posvetilo obnovi. To prebujajoči se mladini nikakor ni ustrezalo in je zato ustanovila Turistovski klub Skalo. Izredno zanimanje za gore in alpinizem je za seboj privedlo nesreče. Leta 1921 se je v Turski gori smrtno ponesrečil Karleto Tauzher. Potem, ko ga niso mogli rešiti skalaši, je šel ponj v steno 71-letni gorski vodnik Martin Ošep iz Solčave. Novembra 1922 se je na poledenelem Grintovcu smrtno ponesrečil Joža Turk. Rešilna ekspedicija, kot so tedaj imenovali reševalno odpravo, ga je s precej tveganja srečno spravila v Kokro. Ti dve nesreči sta skupaj z nesrečo Mančija Kusyja – Dubrava v Triglavu pospešili odločitev, da je SPD poživilo delo reševalne postaje v Kranjski Gori in na novo ustanovilo reševalna odseka v Kamniku in Mojstrani.

O najboljši reševalni skupini pri nas, ki so jo sestavljali štirje srčni bratje Erjavški, slikar Maks

*Sprukova domačija na Gozdu
(foto: France Malešič)*

Koželj in drugi, pa naslednjič (več o vsem pa v novi knjigi Zgodovina reševanja v gorah nad Kamnikom). ●